

III. évfolyam 2. szám 1992. február

HÍRMONDÓ

Beszélgetés Dr. Zsély Andrással - Salgótarján új polgármesterével

-A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár vezetői és dolgozói köszöntik Önt, Salgótarján első emberét. Kis önbecsüléssel azt is mondhatjuk; az egyik olvasónk lett a város polgármestere. Nehéz, vagy jóleső férfimunka ez a közjogi méltóság?

Sokkal inkább nehéz, mint jóleső. Persze, lehet, hogy azért mondom, mert csupán néhány hete végzem ezt a munkát, és irtóztatos mennyiségű információ zúdul az első időben az emberre, s alig-alig tudja ezt feldolgozni, szelektálni. De ez természetesen is tűnik. Csak remélni tudom azt, hogy lesz ez másképp is, ha az ember beletanul. Az viszont igaz, hogy igen szűkös a tanulói. Több mint egy év telt el az önkormányzati választások óta, és mára valóban ki kell alakulnia azoknak a kapcsolat-rendszereknek mind a testületen, a bizottságon, a hivatalon, mind a város gazdasági, társadalmi és művelődési műhelyein keresztül, amelyek az igazi önkormányzatiságot jelenthetik ebben a városban. Ha ezen az úton előbbre tudunk jutni, elmondhatjuk, jóleső férfimunkát végeztünk.

-Ön szerint mennyire határozza meg egy város önmagát, jövőjét művelődési lehetőségeivel, kultúrájával?

Sokban. Kiművelt emberfők jelenthetnek kulturált ipart, gazdaságot és társadalmat. Ugyanez áll a városra is, de hozzá kell tenni, hogy Salgótarján még nemigen találta meg önmagát, pedig van sok értékes emberünk,

vannak művelődési lehetőségeink, és van nem kevés iskolánk, mégis mintha ezekben a zárkózottság, az elbizonytalanodás lenne helyenként úrrá. Éppen ezért nem tud igazán megmutatkozni, nem tud igazán kibontakozni. Pedig nagy szükségünk lenne a bátor, kezdeményező és hiteles szellemi műhelyekre ebben a városban.

-Polgármester Úr könyvtárhasználó ember. Milyen igényei vannak az intézményben magánemberként, és mivel bővültek ezek az elvárások a felelősségteljes hivatás vállalásakor?

Nem szégyen bevallani, mostanság háttérbe szorult a könyvtárhasználó magánember. Sajnos. Úgy látom, ez ma ilyen - mondhatni könyvtárnélküli - időszak azoknak az embereknek, akik belecsöppentek a helyi politikába, a forrongó-vitázó közéletbe. Az ember csak valahol belül érzi, hogy de jó lenne néha belebújni egy-egy könyvbe, elrejtőzni valamely érdekes történetben. Mint hivatásban lévő embernek is csak azok lehetnek a kívánságaim, hogy legyen minél több könyvtárhasználó ember. Ha pedig ezentúl még a felelősségteljes hivatás szemszögéből nézzük: azt mondom, szabaduljon meg a könyvtár szakmailag is minden ráarakódott sallangjától. Már ha egyáltalán létezik ilyen.

- Tervei között szerepelnek-e olyan elképzelések, amelyek megvalósítása biztosítja a város polgárainak igény és szükség szerinti magasszintű könyvtári ellátását?

Nincsenek ilyen terveim. Nem vagyok könyvtári szakember, de úgy tudom, Salgótarjánban magasszintű könyvtári ellátást vehetnek igénybe a város lakói. Kifogásokat leginkább a nyitvatartási idő lerövidítése miatt hallottam. Talán ezt is - mint másutt és sok mást - lehetne rugalmasabban kezelni.

- Van-e remény arra, hogy rövidesen megszületik végre a város és a megye között az elvi megállapodás a megyei könyvtár költségvetési finanszírozásának megosztására?

A remény megvan, sőt maga az elvi megállapodás is megvan a finanszírozásra. Vitathatatlan persze, hogy tovább kell lépünk, s rendezni a megye és a város között a tulajdoni, irányítási és üzemeltetési kérdéseket. Az ügyben jogilag is több bonyodalom található, de reméljük, hogy ezeket politikai érettséggel rövidesen megoldjuk.

-Polgármester Úr! Miközben a megyei könyvtár anyagi lehetőségei csökkennek, növekszik a város lakóinak könyvtárhasználati igénye. Közel 112 000 látogatónk volt 1991-ben, és 35 000-rel több dokumentumot kölcsönöztek az előző évinél. Kérem, hogy beszélgetésünket zárjuk azokkal a gondolatokkal, amelyeket e számok ébresztenek Önben.

Szívből örülök ennek. Ám a gondolataim ennél földhözragadtabbak: közművelődésre még mindig csak 200 Ft jár lakosonként az állami költségvetésből.

VISSZATEKINTÉS

1991-ben könyvtárunk változatlanul népszerű volt az olvasóközönség körében. Adataink azt bizonyítják, hogy többen, gyakrabban vették igénybe szolgáltatásainkat, s több könyvtári dokumentumot kölcsönöztek. Kedveltek voltak rendezvényeink is, 669 rendezvényünknek - kiállítások, találkozók, előadások, könyvtári órák, vetélkedők stb. - 18.932 látogatója volt. Az elmúlt esztendőben 1.724.300 Ft-ot fordítottunk állományunk gyarapítására. Ebből 5.049 kötet könyvet, 172 hanglemezt, kazettát, 7 mikrofilmet, 310 videofilmet, térképet vásároltunk és 508 féle napilapot, folyóiratot fizettünk elő. Állományunk az év végén 230.846 dokumentum volt.

Nehézségeink ellenére igyekeztünk a már megszokott jó színvonalon kiszolgálni olvasóinkat. Könyvtárhasználati adataink:

	14 éves és fiatalabb	14 éven felüli	Összesen
Beiratkozott olvasók száma:	2.177	6.336	8.513
Látogatók száma:	31.125	80.713	111.838
Kölcsönzött dokumentumok száma:	35.288	182.318	217.606

Anyagi gondjaink miatt júliusban és augusztusban - a somoskőújfalusi és a Gerelyes Endre Ifjúsági Házban működő könyvtárak kivételével - sajnos szüneteltetni kellett fiókkönyvtárainkban a nyitvatartást.

Salgótarjáni fiókkönyvtáraink adatai:

Könyvtárak száma: 10

Beiratkozott olvasók száma: 1.766

Látogatók száma: 20.665

Kölcsönzött dokumentumok száma: 45.151

Jeles napok Palócföldön

FARSANG

Farsangnak - egyházi hatásra - tulajdonképpen a vízkereszt-től farsang keddjéig tartó időszakot nevezték. A tulajdonképpeni farsang, amit "farsangutójának" is mondtak, a három utolsó nap volt: farsangvasárnap, - hétfő, -kedd. A farsangi játékok, multságok is főként ehhez a három naphoz kapcsolódtak. Amikor még a fonóházak megvoltak, a lányok és legények játékaik, tréfái ebben az időszakban érték el tetőpontjukat. Nem véletlenül. Hiszen hamvazószerdával eljött a húsvéti ünnepkörhöz tartozó nagyböjt, amely alatt minden mókázás tilos volt. "Zsíroscsütörtök" vagy kövércsütörtök volt a neve a farsangvasárnap előtti csütörtöknek. Ezen a napon disznót öltek, pogácsái sütöttek, megkezdtek a készülődést a farsangi napokra.

A farsangi játékokban korántsem találjuk meg azokat az egyezéseket, amelyek pl. a karácsonyböjti szertartásszerű cselekményekre annyira jellemzőek. Bár a tojásszedés, szalonna- és kolbászgyűjtés mindenütt megvolt, s a legtöbb helyen farsangkedden a maskarás menet is, ezek formailag eléggé eltértek egymástól. Azonban bizonyos szertartásszerű jelleg, néha ezekhez is kapcsolódott. Több községben farsangkor tartották a legény- és leányavatást, illetve a legények a keresztapa, a lányok a keresztanya választását. Ipolyvecén a 16-18 éves legénykéek addig nem mehettek a nagyobb legények közé, sem pedig a kocsmába, amíg keresztapát nem választottak maguknak. Az idősebb legény, a keresztapa, védője, oltalmazója volt a "keresztfiának".

A multság megszervezését az első legények vagy legénybírók végezték. A fiatalok szórakozását végignézték az anyák és a közeli asszonyokonok, és számon tartották, hogy fiuk vagy lányuk kivel hányszor táncol.

A farsangi táncmultság többé-kevésbé a házasságok előkészítője is volt. Honton pl. az 1900-as években az a lány, aki "valamelyik legényre számított", annak farsangvasárnap bokkrétát küldött. A legénynek minden bokkrétát el kellett fogadni, nem illett azt visszautasítani. Ellenben csak annak a bokkrétáját tűzte a kalapja mellé, amelyik tetszett neki, s akit a szülei is kiszemeltek a számára feleségül, s a táncba is azt a lányt kérte fel legelőször. A táncmultság után kedden reggel a lányok és legények dudaszóval, táncolva, nyársakkal járták sorra a falut, s a házba betérve a következő verset mondták:

Itthon van-e a gazda,
van-e jó farsangja?
Menjen fel a padra,
hozzon le szalonnát,
szúrja a nyársamra.
(Litke)

A farsang temetése hamvazószerda délutánján történt. A Farsang Jánosnak elnevezett szalmabábut végighurcolták a falun, csúfolták, seprűzték, majd a falu végén a "kántor" imígyen búcsúztatta:

Meghalt szegény János fiatal korában,
Nem dobog már szíve a gatyában!
(Mátraballa)

Majd elégették, s a hamuját eltemették. Hamvazószerda gyásznapi volt azoknak a lányoknak is, akik a farsangban nem mentek férjhez.

IRODALOM:

Manga János: Ünnepek, szokások az Ipoly mentén. Bp. 1968, Akad. K.,
Manga János: Palócföld. Bp. 1979, Gondolat.
Palócok, (szerk. Bakó Ferenc) Eger, 1990. IV. köt.

HÍRES ILLUSZTRÁCIÓK

II. Mikszáth Kálmán művei

"Mikszáth életfilozófiája és etikája a humoristának világnézete. A mi életünk, az emberi élet, bizarr, furcsa egy színház. Mi, emberek tettük furcsává és bizarrá. Rohanunk rajta keresztül és legázoljuk a virágokat, pedig hiszen éppen ezeket keressük." így értékeli Mikszáthot Rubinyi Mózes (R. M.: Mikszáth élete és művei. Bp. 1917, Révai). Mikszáth arra tanít, hogy minden baj közepette keressük a kedveset, a mosolyogtatót, a szeretetre méltót, a dolog fonákját is. Tehát egy megváltás van: a humor.

"És ne mondja senki, hogy ez az életfilozófia antiszociális felfogáson alapszik, hogy az elnyomóknak fegyvert ad kezébe. Soha magyar író még nem ostromozta úgy a tétlen dzsentrit, mint Mikszáth Kálmán. Csakhogy szeretettel ostromozott. Ő is azt mondja, hogy nincsen jól úgy, ahogy van, de nem vasvillával érünk célt, hanem olyan kultúrával, mely egészséges, derült életfelfogás nyomán támad." (Rubinyi M. u. o.) Ezt a szellemiséget adták-e vissza Mikszáth műveinek illusztrátorai, vagy mást is fontosnak véltek a művekben, kihangsúlyozták-e palócainak sajátosságait, figyelmeztettek-e a csodás realista részletekre? Olvassák a könyveket, s nézzék, a szép Borsos Miklós (A szelistyei asszonyok); Hincz Gyula (Szent Péter esernyője); Szántó Piroska (A fekete város); Würtz Ádám (A beszélő köntös,) illusztrációkat, s meg fogják látni, hogy: igen.

GYEREKEKNEK

Műemlékeink

BENCZÜR GYULA EKLETIKUS SÍREMLÉKE BENCZÚRFALVÁN

Nagy romantikus festőnk 1910-ben vásárolta meg a Dolányi kastélyt, műtermet épített és 1920-ban bekövetkezett haláláig itt dolgozott. Dolány község ezt követően vette fel Benczúr Gyula nevét.

Benczúr Gyula a 19. sz-i magyar történelmi festészet egyik jelentős alakja. Első nagyjelentőségű történelmi műve a "Hunyadi László búcsúja", melyet a kiegyezés évében mutatott be Pesten nagy sikerrel. 1875-ben készült el a "Vajk megkeresztelése" c. műve. A hatalmas kompozíció festői képességeinek legjavát mutatja.

Történelmi művein kívül számos portrét festett az arisztokrácia és a nagypolgárság tagjairól. Ezek közül kiemelkedik Károlyiné arcképe".

Kedvelte a mitológiai jeleneteket, továbbá a virágok között ábrázolt puttókat, s önarcképeinek sorát festette meg, melyek közül az Uffizi-képtárban is őriznek egyet.

Irodalom:

Frics Gyula: Nógrádi műemlékek. 1990.

Telepy Katalin: Benczúr. 1970.

Művészeti lexikon 1. kötet. 1981.

A csereklub hírei

Megjelent "A világ állatai" című új Lutra-album, amely - lakóhelyük szerint csoportosítva - 180 különböző állatot mutat be.

A Lutra csereklub továbbra is péntek délutánonként 13 és 18 óra között várja a csereberélőket. Az idén szeretnénk ezeket az összejöveteleket - a

matricák cserélgetésén kívül - tartalommal, érdekes programokkal is kitölteni. Ezért arra kérjük a játszótársakat, hogy minél több "lutrás" ismerőst, osztálytársat, barátot szervezzen be az újjá alakuló klubba. Jelentkezettek minél többen a gyermekkönyvtárban! Szeretettel várunk benneteket!

Új könyveink

BÁLINT SÁNDOR: VERSENYAUTÓK

A Kolibri sorozat legújabb tagja várhatóan nagy örömet szerez az autók, autóversenyek szerelmeseinek.

Az 1894-1990-es időhatárok között 58 autótípust ismert. Olvashattok rekordokról és híres versenyekről is.

BENEDEK ELEK: FOCITÓL A LABDARÚGÁSIG

Ugye szerettek labdázni, sőt focizni? Szeretnének jó focisták, labdarúgók lenni? Sok-sok játékkal, gyakorlással megtanulhatjátok az igazi focizást is.

A szerző ebben szeretne segítséget adni nemcsak a gyerekeknek, hanem a szülőknek, testnevelő tanároknak, sőt az óvónőknek is.

RÓNASZEGI MIKLÓS: A GÉZENGÚZOK AZ ALPOK ALJÁN

A szerző híres gézengúzai (Tercsi, Karcsi, Berci) ezúttal osztálykirándulásra készülődnek. Újabb kalandjuk során hazánk nyugati határszélérc. Kőszegre velődnek. Mákos Ákos, a kedves tanárunk fatális félreértés áldozatává válik. Hogy mi lesz a történet végén? Kiderül, ha elolvassátok a könyvet.

Videómozi

A National Geographic videókönyvtár sorozat vetítése minden héten szerdán du. 15 órakor kezdődik. A vetítés

után megtekintheted a témához kapcsolódó, könyvtárunkban megtalálható könyveket, hátha kedvet kapsz elolvasásukra.

5. Grizzly

12. Az éden utolsó állomása

19. A tigris expedíció

26 Namíbia élő homokja

REJTVÉNY

Milyen foglalkozásokat jelentenek a következő régi kifejezések? A megfejtést írástok a szavak mellé:

bodnár:

bognár:

gerencsér:

tímár:

varga:

rőfös:

takács:

Segítségül használjátok a Néprajzi lexikon megfelelő kötetét.

Beküldési határidő 1992. február 20.

A januári "Többnevű városok" című rejtvény helyes megfejtése:

1. Praha - Prága - Csehszlovákia

2. Viena - Bécs - Ausztria

3. Párizs - Párizs - Franciaország

4. Lipcse - Lipcse - Németország

5. Warszawa - Varsó - Lengyelország

6. Nápoly - Nápoly - Olaszország

A helyes megfejtők közül könyvjuttalmat nyert:

Babják András 3100 Salgótarján, Rákóczi út 4., Éliás Edina 3121 Somoskőújfalun, Vörösmarty út 54., Kurucz Imre 3104 Salgótarján, Kinizsi út 72., Szabó Barbara 3100 Salgótarján, Petőfi Sándor Iskola, Szabó Zsuzsanna 3100 Salgótarján, Petőfi út 40/D.

A HÓNAP KÖNYVE

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN: "EMLÉKEIM"

Szentgyörgyi István, a magyar színjátszás nagy alakja 1842. február 20-án született Diósjenőn. Iskoláit Debrecenben végezte, majd a Pest megyei Alsó-Dabason rektorkodott. Mint emlékirataiban írta: "1861. évben szakítva sok mindennel, atyám ellenzésére is színész lettem."

Színészi pályafutását Kassán kezdte, Budán, Pécsen folytatta. 1871-ben Kolozsvárra szerződött és a Kolozsvári Nemzeti Színház rendezője, egyik legkiválóbb művésze lett. Szentgyörgyi István a népszínmű egyik legnagyobb színésze volt, de felejthetetlen alakítást nyújtott Shakespeare-színművekben is. Erővel, szenvedéllyel teli alakításai még késő öregségében is magukkal ragadták a közönséget és a kritikát. Az egyszerű, realista stílus képviselőjévé vált az 1910-es évektől a filmművészetben is. A filmszalag megőrizte drámai alakítását a Bánk Bán Tiborcaként.

Életének utolsó hónapjait nehéz anyagi körülmények között töltötte Kolozsváron. Barátai segítségére siettek egy jubileumi előadás megszervezésével, melynek bevételei fedezték a szanatóriumi ellátást. Szentgyörgyi István 1931. október 19-én hunyt el Kolozsváron. Kívánságára a házsongárdi temetőben temették el.

Emberi, művészi nagyságát méltón fejezik ki a búcsúszavak: "Hangfogót tegyetek a hegedűre! Valaki távozott közülünk, aki sokkal több volt, mint bármelyikünk, akik itt maradtunk." Most bemutatott emlékiratait 1923-ban jelentek meg Romániában, a Providentia Nyomda és Kiadó gondozásában. Értékét emeli, hogy Szentgyörgyi István által dedikált és számozott példány.

KÖNYVTÁRAINK 1991-BEN

A helyi önkormányzatok megalakulása nagymértékű átszerveződést eredményezett a hálózatban. Ez elsősorban az "önálló falu - önálló könyvtár" törekvésben jelentkezett. Megszűntek a körzeti könyvtári funkciók, tudomásunk szerint csak Romhányban alakult a körzet helyett gazdasági megegyezéssel alapuló ellátóközpont. Az átszervezések nagy energiákat vontak el a tartalmi tevékenységtől, sok esetben az olvasók alapvető könyvtári ellátása is háttérbe szorult, vagy nem is működött. Hét községben egész évben nem volt könyvtári szolgáltatás, és 50-re tehető a hosszabb-rövidebb ideig zárva tartott intézmények száma.

Születtek az önállósulás során olyan rossz megoldások is, amelyek a már régebben létrehozott közös iskolai és lakóterületi könyvtárat osztották ketté egy falun belül, létrehozva az "egy falu - több könyvtár" szemléletet, amelyet sem gazdasági, sem könyvelési szempontból nem tartunk hasznosnak. A könyvtárak fenntartását, működtetését az önkormányzatok a lehetőségek határain belül biztosították.

A megye könyvtárainak forgalmi-használati adatai alapján két hipotézis kínálkozik a mélyebb elemzéshez:

1. Változnak a könyvtárhasználati szokások. Egyre nagyobb az igény a dokumentumokban tárolt információk birtokbavételére. Ezért növekedett az egy olvasóra jutó látogatások és a kölcsönzött kötetek száma.

2. A szűkös anyagi lehetőségek miatt csökkentek a könyvtárak szolgáltatásai. Akik az alapszolgáltatásokon kívülieket vették eddig igénybe, azok most nem járnak könyvtárba, ezért csökkent a beiratkozott olvasók és a látogatók száma.

Megyei szinten növekedett a könyveszerzésre fordított összeg. Egy olvasóra 1990-ben 120,4 Ft, 1991-ben 136,2 Ft jutott. Ez azonban csak annyit jelent, hogy 1 olvasónak 1 könyvet tudunk venni az egész éven át, és bizony nem a legártalmasabbak közül valót. Összességében a hálózattal kapcsolatos félelmeink nem igazolód-

tak. Csak egy könyvtár szűnt meg a megyében, s az átmeneti nehézségek után valószínűleg stabilállá válnak az új önálló könyvtárak is.

A fenntartóknak mindenképpen számolniuk kell a növekvő könyvtárhasználati igényekkel, amelyek jelei már 1991-ben is erőteljesen jelentkeztek a városokban, leginkább Salgótarjánban.

Megyei könyvtárhasználati adatok:

Olvasók száma: 34.294

Látogatók száma: 480.942

Kölcs. kötetek száma: 954.797

1 olvasóra jutó kölcs. kötetek száma: 27,8

1 olvasóra jutó látogatás száma: 14,0

Az 1991. évi részletes adatokat külön kiadványban közöljük.

HÍREK

Salgótarján várossá nyilvánításának 70. évfordulója alkalmából rendezett előadássorozatunkra invitáljuk kedves olvasóinkat. Február 3-án Bódi Györgyné dr., a salgótarjáni polgárság kialakulásáról, művelődésük színtereiről, február 17-én dr. Csongrády Béla "Salgótarján művészeti élete a 20-as évektől napjainkig", február 24-én dr. Praznovszky Mihály "Könyv- és lapkiadás Salgótarján városában 1922-től napjainkig" címmel tart előadást könyvtárunk előadótermében.

A rendezvények mindhárom alkalommal 16 órakor kezdődnek. Minden érdeklődőt tisztelettel meghívunk és várunk!

Az. Elváltak Érdekvédelmi Egyesületének vezetősége 1992. február 7-én és 21-én, 16 órától a Megyei Könyvtár klubjában tartja összejöveteleit.